

NOTA Richtinggevend kader over het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon in de integrale jeugdhulp

Datum: 2/12/2019

Nota aan: Nota aan

Uw kenmerk:

Naam lijnmanager: Patrick Bedert

Naam auteur: Jole Louwagie¹ – stuurgroep cliëntenrechten in de jeugdhulp

1. SITUERING

Het recht op bijstand van de minderjarige is reeds ingeschreven in het decreet rechtspositie van de minderjarige (DRM) van 7 mei 2004². Het decreet integrale jeugdhulp van 12 juli 2013 vermeldt expliciet de mogelijkheden van de vertrouwenspersoon en geeft hem een duidelijke plaats in de hulpverlening. We stellen vast dat er over dit thema nog heel wat vragen leven.

Daarom keurde het Aansturingscomité Jeugdhulp in maart 2017 een eerste visienota goed, waarin de verschillende elementen ivm de vertrouwenspersoon in de jeugdhulp op een rij werden gezet, én er een eenduidige visie werd gegeven op de invulling van die figuur. Dit is belangrijk in functie van verdere communicatie, naar hulpverlening, ouders, minderjarigen, vertrouwenspersonen zelf,....

Gaandeweg werd en wordt deze visietekst verder geactualiseerd³ en aangepast tot een richtinggevend kader, op basis van de vele vragen die we krijgen én op basis van wijziging in regelgeving.

Een recente belangrijke wijziging in regelgeving is de uitbreiding van het toepassingsgebied van het decreet rechtspositie van de minderjarige. Dit decreet geldt niet enkel binnen de integrale jeugdhulp maar ook binnen de uitvoering van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht.

¹ Elementen uit deze nota kwamen voort uit gesprekken met jongeren, ouders, hulpverleners (o.a. in de regionale informatieronde), aftoetsing bij juristen van SAM en tZitemzo en het communicatiemateriaal over dit thema van tZitemzo.

² Op 15 maart 2019 werd dit decreet gewijzigd naar 'decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht'

³ Een eerste actualisering van de visietekst gebeurde op 23 november 2018. Onderhavige nota is een tweede actualisering.

Gemakshalve hanteren we in onderliggende tekst 'jeugdhulp', waar dit meestal ook voor de uitvoering van het decreet jeugddelinquentierecht geldt.

Bovendien genieten meerderjarigen ten aanzien van wie jeugdhulpverlening wordt georganiseerd en meerderjarigen ten aanzien van wie een reactie loopt in het kader van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht (kortweg 'meerderjarige jongvolwassenen'), nu ook dezelfde rechten als minderjarigen⁴. In deze tekst wordt daarom verder 'kinderen en jongeren' gebruikt, en 'minderjarige' als het expliciet enkel om minderjarigen gaat.

Een andere belangrijke wijziging betreft een wijziging in het decreet integrale jeugdhulp, waardoor het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon nu ook geregeld is voor ouders en opvoedingsverantwoordelijken. Dit komt aan bod in punt 9 van deze nota.

2. UITGANGSPUNTEN

Het is belangrijk dat kinderen, jongeren en ouders die beroep doen op jeugdhulpverlening, **zich zo goed mogelijk ondersteund voelen**. Een participatief hulpverleningsproces biedt hiertoe het meest garantie. Maar soms ervaren kinderen en jongeren een hoge drempel naar de hulpverlening, soms is het voor een kind of jongere emotioneel zwaar om dit hulpverleningsproces alleen te lopen, soms heeft hij⁵ er nood aan dat iemand waar hij zich goed bij voelt zijn mening helpt verwoorden, heeft hij behoefte aan iemand die mee voor hem opkomt, onafhankelijk van hulpverlening, aan iemand die samen met hem stappen zet in de hulpverlening, ... In die situaties is het belangrijk dat een kind of jongere beroep kan doen op iemand die naast hem staat en die mee voor zijn belangen opkomt. Vaak nemen ouders deze ondersteunende rol op. Maar soms is dat niet het geval. Soms lukt dat niet voor de ouder(s), wil de jongere dit zelf niet, of vraagt de ouder zelf dat iemand extra optreedt om zijn kind te ondersteunen.

In veel situaties laat hulpverlening toe dat kinderen of jongeren beroep doen op een 'steunfiguur', een 'buddy', een 'vertrouwenspersoon' in de hulpverlening, ... Soms wordt dit ook sterk gestimuleerd, en dat is positief.

Om die mogelijkheid op ondersteuning, onafhankelijk van het hulpaanbod, **volop te garanderen** werd dit als **een recht op bijstand** opgenomen in het decreet rechtspositie van de minderjarige.

Het decreet integrale jeugdhulp van 12 juli 2013⁶ benadrukt **het belang** van deze vertrouwenspersoon. Het decreet **verduidelijkt zijn mandaat en positie** en geeft hem een mogelijke rol in de continuïteit van de hulpverlening. De essentie van de vertrouwenspersoon blijft hierbij belangrijk: vanuit een vertrouwensrelatie, aangewezen door het kind of de jongere en in overleg met hem, het kind of de jongere ondersteunen in het proces van hulpverlening. De jongere blijft daarbij aan het stuur. Beroep doen op een vertrouwenspersoon is daarbij een recht van kinderen en jongeren, geen plicht.

⁴ Hier zijn een aantal uitzonderingen op, namelijk artikel 4, artikel 11, § 2, artikel 22, § 2, 3°, en § 5, en artikel 24, § 2 van het DRM zijn niet van toepassing voor meerderjarige jongvolwassenen. In deze tekst gaan we enkel in op de uitzonderingen die relevant zijn voor het recht op bijstand.

⁵ Hij/zij, hem/haar, zijn/haar

⁶ Decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 12 juli 2013, art. 31, 33 en 45

Dit recht op bijstand staat **niet los van de andere rechten van kinderen en jongeren in de jeugdhulp**, zoals het recht op informatie, op participatie en inspraak, op toegang tot dossier,... Het is belangrijk dat hulpverleners over al deze rechten goed geïnformeerd zijn, zodat ze mee de context kunnen creëren waarin die rechten ook echt invulling krijgen. Zelf goed geïnformeerd, kunnen ze hierover ook beter communiceren met kinderen, jongeren en ouders.

Net als bij de toepassing van andere rechten, kan het recht op bijstand slechts tot stand komen in een **permanente dialoog en communicatie** met de betrokkenen: kind, jongere, ouders, vertrouwenspersoon, steunfiguren, andere hulpverleners, ... Heel concreet betekent dit dan: in gesprek gaan met kinderen, jongeren, ouders, ... over de mogelijkheden, de beweegredenen, de verwachtingen, de keuzes, ... in verband met de vertrouwenspersoon.

Het recht op bijstand kadert ook in **het betrekken van de context van het kind of de jongere bij hulpverlening en in het netwerkgericht werken**. Antwoorden komen niet enkel vanuit hulpverlening, maar er wordt samen naar oplossingen toe gewerkt, vanuit een vertrouwen en geloof in de jongere en zijn netwerk, en in een evenwaardige relatie. De vertrouwenspersoon vult idealiter dan ook één functie in binnen het netwerk, naast andere functies die soms door anderen worden opgenomen.

We zien het inzetten van een vertrouwenspersoon dan ook vooral als **een kans**, een kans om kinderen en jongeren in de jeugdhulp zo goed mogelijk te (laten) ondersteunen en hun stem in te brengen in hun eigen hulpverleningsproces.

3. WAT IS DE VERTROUWENSPERSOON: ROL EN POSITIE

Art 24 van het DRM bepaalt: 'De minderjarige heeft het recht om zich in alle contacten en in de uitoefening van zijn rechten, opgesomd in dit decreet, te laten bijstaan door een vertrouwenspersoon.'⁷

Elk kind of jongere, bekwaam of onbekwaam kan zich laten bijstaan. Kinderen en jongeren kunnen dit recht immers zelfstandig uitoefenen. Het decreet omschrijft niet wat 'bijstaan' precies betekent, maar hierboven werd daar al heel wat invulling aan gegeven. Deze bijstand kan gebeuren in 'alle' contacten in de jeugdhulp en binnen de uitvoering van het jeugddelinquentierecht.

Een vertrouwenspersoon staat het kind of de jongere bij, in overleg en samenspraak met en ter ondersteuning van het kind of de jongere. Om kind of jongere optimaal te kunnen bijstaan heeft de vertrouwenspersoon een duidelijk mandaat en positie gekregen. Het decreet integrale jeugdhulp art. 31 stelt dat de vertrouwenspersoon als vast aanspreekpunt fungeert voor het kind of jongere doorheen het hele hulpverleningstraject, zolang dit door het kind of de jongere wenselijk wordt geacht. De vertrouwenspersoon heeft het mandaat om op elk ogenblik jeugdhulpaanbieders aan te spreken, de belangen van het kind of de jongere te verdedigen, bemiddeling en overleg op te starten, en de situatie op te volgen. De vertrouwenspersoon zal verder ook steeds op de hoogte gebracht worden van beslissingen over de jeugdhulp.

De vertrouwenspersoon kan de bekwame minderjarige en meerderjarige cliënt bijstaan in de uitoefening van zijn recht op toegang tot zijn dossier. Op vraag van de jongere heeft de vertrouwenspersoon dus ook toegang tot het dossier van de jongere. De vertrouwenspersoon

⁷ Art. 24 DRM

heeft in principe enkel toegang tot die gegevens waar ook de jongere toegang toe heeft. Daarnaast heeft de vertrouwenspersoon ook toegang tot de gegevens van de minderjarige die onder de agogische exceptie vallen (dit wil zeggen wanneer beslist wordt om de minderjarige, in zijn belang, over bepaalde zaken niet te informeren).

Een onbekwame minderjarige heeft geen toegang tot zijn dossier, zijn vertrouwenspersoon heeft dus ook geen toegang tot zijn dossier. Enkel in situaties waarin de ouders zelf hun toegangsrecht (i.f.v. de minderjarige) niet uitoefenen en/of er tegenstrijdige belangen zijn tussen ouders en minderjarige, heeft de vertrouwenspersoon wel toegang tot het dossier van de onbekwame minderjarige.

Door zijn medewerking aan de integrale jeugdhulp is elke vertrouwenspersoon onderworpen aan de geheimhoudingsplicht.⁸ Het is belangrijk om een vertrouwenspersoon hierover ook te informeren, en dat eventueel bij start van een overleg te herhalen.

Niet elke vertrouwenspersoon zal al deze taken opnemen. Dit kan ook niet verwacht worden. Het gaat immers om een vrijwillig engagement, waarin de vertrouwensrelatie tussen het kind of jongere en de vertrouwenspersoon primeert.

Vanuit die vertrouwensrelatie en het recht op bijstand van het kind of de jongere spreken jongere en vertrouwenspersoon af wat de vertrouwenspersoon al of niet opneemt.

Het is belangrijk ook hierover in gesprek te gaan met het kind of de jongere: Wat kan een vertrouwenspersoon voor hem betekenen? Welke taken wil hij dat zijn vertrouwenspersoon voor hem zou opnemen? Welke consequenties kan dit hebben? De verwachtingen van het kind of de jongere tov een vertrouwenspersoon zullen ook meespelen in de keuze van vertrouwenspersoon en in de afspraken die een kind of jongere met zijn vertrouwenspersoon maakt. Eventueel kan het kind of de jongere uitschrijven wat hij wil dat zijn/haar vertrouwenspersoon voor hem/haar doet, bv. aan de hand van de folder voor kinderen en jongeren⁹.

Een vertrouwenspersoon treedt niet op in de plaats van het kind of de jongere en hij vertegenwoordigt hem niet. In situaties waar kinderen zelf moeilijk afspraken kunnen maken met hun vertrouwenspersoon, bv. heel jonge kinderen, jongeren met een zwaar verstandelijke beperking, ..., kan de vertrouwenspersoon dit hierboven omschreven mandaat wel zelfstandiger opnemen. Dit moet dan uiteraard steeds gebeuren vanuit het belang van de minderjarige. Deze vertrouwenspersoon is dan nog steeds niet de officiële 'vertegenwoordiger' van de minderjarige (dat zijn de ouders of zijn voogd), maar eerder de 'spreekbuis' van de minderjarige. Hij ondersteunt de minderjarige in de uitoefening van zijn rechten en komt op voor zijn belangen.

De vertrouwenspersoon is geen trajectbegeleider en ook geen extra hulpverlener. Gezien zijn mogelijkheden en mandaat kán de vertrouwenspersoon wel een belangrijke rol spelen in de continuïteit van de ondersteuning van een kind of jongere. In veel situaties zal hij een vast persoon zijn die belangrijk blijft voor het kind of de jongere, ook al verandert de hulpverlener van het kind of de jongere, gaat het kind naar een andere voorziening, en ook na de hulpverlening blijft hij vaak op post ... Een individueel begeleider verdwijnt meestal na de hulpverlening, een vertrouwenspersoon kan misschien een rol blijven spelen. Een vertrouwenspersoon hebben,

⁸ Art. 7 decreet betreffende de integrale jeugdhulp

⁹ 'Zotte dingen deel je met iedereen, maar met wie kan je serieuze dingen delen als je het moeilijk hebt?', te downloaden en bestellen via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/vertrouwenspersoon-in-de-jeugdhulp>

creëert een extra kans om ook na het hulpverleningsproces een sterk netwerk te hebben. Het is dan ook belangrijk dat kinderen er al op jonge leeftijd over geïnformeerd worden dat ze een vertrouwenspersoon kunnen aanduiden.

Uiteraard kan een vertrouwenspersoon slechts ten volle zijn rol spelen, als hij daartoe ook de ruimte en de kans krijgt van de hulpverlening en als hij ook echt in zijn positie wordt erkend. Dit betekent dat er geluisterd wordt naar hem, zijn ideeën en suggesties overwogen worden en dat hij op de hoogte wordt gehouden van belangrijke stappen in het hulpverleningsproces voor de jongere.

4. VOORWAARDEN VOOR DE VERTROUWENSPERSOON

Om kinderen en jongeren zo goed mogelijk te beschermen en dit recht op bijstand te waarborgen, voorziet het decreet rechtspositie vier voorwaarden waar een vertrouwenspersoon cumulatief moet aan voldoen :

1. meerderjarig zijn;
2. niet rechtstreeks betrokken zijn bij de hulpverlening aan het kind of de jongere;
3. op ondubbelzinnige wijze door het kind of de jongere aangewezen zijn;
4. beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 omvat.

We gaan hieronder op elk van die aspecten in:

1. Meerderjarig zijn: minstens 18 jaar oud zijn.

2. Niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd ten behoeve van het kind of de jongere.

Wat moet worden begrepen onder de term 'rechtstreeks' wordt in de wetgeving niet verder omschreven. Aangezien deze voorwaarde een beperking betekent in de keuze van het kind of de jongere voor een vertrouwenspersoon moet de term 'rechtstreeks' zo beperkt mogelijk worden geïnterpreteerd. Hieronder een aantal voorbeelden van wie al of niet als vertrouwenspersoon kan optreden¹⁰:

- Zo kan een kind niet iemand kiezen die persoonlijk met hem of haar werkt binnen de jeugdhulp, bv. zijn individuele begeleider, aangezien die rechtstreeks betrokken is bij de hulpverlening.
- Ook pleegouders kunnen niet optreden als vertrouwenspersoon.
- Een begeleider uit een andere leefgroep kan eventueel wel optreden als vertrouwenspersoon. Dit is evenwel geen ideale situatie, er kunnen deontologische problemen optreden. Lukt het voor een hulpverlener uit dezelfde voorziening en als werknemer van die voorziening, om voluit op te komen voor de belangen van de jongere, bv. als er zich een conflict voordoet tussen de jongere en zijn hulpverlener?
- Een oom of meerderjarige zus of broer kan in principe als vertrouwenspersoon aangeduid worden.

¹⁰ Brochure tZitemzo mbt het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon p. 9.; <http://www.tzitemzo.be/professionelen/thema3/jeugdhulp-professionelen/tzitemzo-jeugdrecht-met-het-recht-op-bijstand-van-een-vertrouwenspersoon>

3. Op ondubbelzinnige wijze door het kind of de jongere aangewezen zijn. Een kind of jongere (zowel onbekwame als bekwame) mag zelf zijn vertrouwenspersoon aanduiden. Hij kan dit recht zelfstandig uitoefenen. Kinderen kunnen al op vrij vroege leeftijd aangeven bij wie ze zich goed voelen, wie ze er bij zouden willen hebben, wie goed naar hen luistert. Het kan als hulpverlener belangrijk zijn om na te gaan of het kind deze keuze zo vrij mogelijk kan maken, of er geen druk van buitenaf is of geen loyauteitsconflict speelt om iemand als vertrouwenspersoon te kiezen, of er niemand 'opgedrongen' wordt. Als dit het geval is, is het ook hier weer belangrijk erover in gesprek te gaan en na te gaan waarom het kind of de jongere voor deze persoon kiest.

4. Beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 omvat
Het uittreksel uit het strafregister model 2 (het vroegere 'bewijs van goed gedrag en zeden') hoeft niet blanco te zijn. Wel dienen eventuele feiten op het strafregister verenigbaar te zijn met een functie als vertrouwenspersoon voor een kind of jongere. Het is aan de hulpverlener, eventueel in overleg met zijn team, om hierover een inschatting te maken. Het belang van het kind of de jongere staat hierbij centraal.

Wanneer een vertrouwenspersoon aan deze vier voorwaarden voldoet, kan de hulpverlener deze vertrouwenspersoon niet weigeren.

Omdat de vertrouwenspersoon een verregaand mandaat kan hebben (zie infra), geeft het decreet rechtspositie aan dat de vertrouwenspersoon zich bij elk optreden in die hoedanigheid moet legitimeren. In concreto¹¹ volstaat het dat de hulpverlener bij de aanvang van de hulpverlening in het dossier noteert wie het kind of de jongere als vertrouwenspersoon aanstelt, of wie in uitzonderlijk geval als vertrouwenspersoon voor een minderjarige werd aangesteld door de ouders, door de directeur van een jeugdhulpvoorziening of door het personeelslid van de toegangspoort (zie verder: indien een minderjarige zelf niet in staat is om iemand aan te duiden). Op dat moment controleert de hulpverlener of deze persoon aan de vier voorwaarden voldoet, en dus ook over een attest model 2 beschikt. Bij latere contacten moet het dan volstaan dat de vertrouwenspersoon zich als zodanig voorstelt én dat men dit kan controleren in het dossier van het kind of de jongere.

Een kind of jongere heeft de mogelijkheid om na verloop van tijd een andere vertrouwenspersoon te kiezen. Het is belangrijk dat de hulpverlener regelmatig aftoetst of hij die persoon nog steeds als zijn vertrouwenspersoon aanwijst.

Soms is het voor een kind of jongere niet gemakkelijk om iemand te vinden die aan de gestelde voorwaarden voldoet en die de rol van vertrouwenspersoon wenst op te nemen. Misschien wil een jongere deze vraag ook niet zo uitgebreid stellen.

Als een kind of jongere iemand kiest, die niet aan alle voorwaarden voldoet, kan hij geen 'officiële' vertrouwenspersoon zijn. Dit betekent niet dat deze persoon geen rol kan spelen. Hij hoeft ook niet geweigerd te worden, integendeel. Het is belangrijk ook 'steunfiguren' toe te laten en hen ook van bij het begin van hulpverlening te betrekken.

Als de steunfiguur betrokken wordt in het hulpverleningsproces dan is het belangrijk dat bekeken wordt welke informatie op welke wijze wordt gedeeld. De hulpverlener zal er, in samenspraak met de jongere, moeten over waken dat deze persoon voldoende matuur is om discreet te kunnen omgaan met de vertrouwelijke informatie die hij eventueel te weten komt naar aanleiding van zijn

¹¹ Beslissing van het Managementcomité integrale jeugdhulp van 16 december 2013

ondersteuning van de jongere. Deze persoon zal ook niet over hetzelfde mandaat en dezelfde mogelijkheden beschikken als de vertrouwenspersoon zoals hierboven vermeld. De jeugdhulpverleners mogen bovendien geen vertrouwelijke informatie met die ondersteuningsfiguur bespreken aangezien zij beroepsgeheim hebben (en dit niet kunnen delen met een ondersteuningsfiguur die, gezien het eerder informele statuut, geen geheimhoudingsplicht heeft).

De jeugdhulpverlening kan de ondersteuning door een vertrouwensfiguur die niet aan alle voorwaarden voldoet ook weigeren. Juridisch heeft een kind of jongere immers enkel recht op de bijstand van een vertrouwenspersoon onder de voorwaarden bepaald door art. 24 §1 DRM. Het is belangrijk hiermee rekening te houden, zeker als een kind of jongere naar een andere voorziening gaat die misschien minder geneigd is om steunfiguren te betrekken. Een vertrouwenspersoon krijgt een duidelijk mandaat vanuit het decreet IJH (zie punt 3). Op cruciale momenten en bij belangenconflicten kan hij altijd beroep doen op dit mandaat en samen met de jongere handelen in zijn belang. Het kan daarom interessant zijn om een steunfiguur te motiveren en te ondersteunen om vertrouwenspersoon te worden, net omwille van dat statuut.

5. AANDUIDING VAN DE VERTROUWENSPERSOON

De algemene regel is dat kinderen en jongeren zelf hun vertrouwenspersoon aanduiden, ze kunnen dit recht zelfstandig uitoefenen (zie de derde voorwaarde voor een vertrouwenspersoon).

Maar sommige minderjarigen zijn niet in staat om zelf iemand aan te duiden, denk maar aan baby'tjes of kinderen met een zwaar verstandelijke beperking. Indien een minderjarige zelf niet in staat is om een vertrouwenspersoon aan te duiden, en de ouders achten een vertrouwenspersoon wenselijk, dan kunnen de ouders een vertrouwenspersoon aanduiden voor hun minderjarig kind (in het kader van de uitoefening van hun ouderlijk gezag). Deze vertrouwenspersoon moet dan eveneens aan de andere drie voorwaarden beantwoorden.

In heel uitzonderlijke situaties, meer bepaald indien de minderjarige zelf niet in staat is iemand aan te wijzen én als de ouders en de minderjarige tegenstrijdige belangen hebben (bv. bij kindermishandeling) of als niemand het ouderlijk gezag uitoefent, kan de directeur van de voorziening (of zijn gemandateerde) of een medewerker van de toegangspoort een vertrouwenspersoon voor de minderjarige aanduiden. De manier waarop dit gebeurt is aan een aantal voorwaarden verbonden. Zo moeten zij voorafgaand aan de aanstelling overleg plegen met de ouders, desgevallend opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige, met ten minste twee jeugdhulpverleners die betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening en met de aan te stellen persoon. De directeur van de voorziening (of zijn gemandateerde) of de medewerker van de toegangspoort, moeten ook voorafgaand aan de aanstelling de minderjarige horen, rekening houdend met de mogelijkheden van de minderjarige. De aanstelling dient te gebeuren met een speciaal daartoe ontworpen attest.

In situaties waar er tegenstrijdige belangen zijn tussen ouders en minderjarige, zal het meestal een uitdaging zijn om een vertrouwenspersoon bespreekbaar te maken bij de ouders. Soms zijn ouders nog niet klaar om de winst van een vertrouwenspersoon te zien. Het kan misschien helpend zijn om regelmatig aan te geven dat het kind recht heeft op een 'supporter' in zijn hulpverleningsproces, dat het kind wel kan varen bij een extra ondersteuner en dat de omgeving kan winnen met een

extra klankbord voor het kind of de jongere. Het is iemand extra die de opvoeding van het kind mee behartigt.

6. WIE KAN VERTROUWENSPERSOON ZIJN?

Idealiter en in eerste instantie kiest het kind of de jongere zelf iemand waar hij vertrouwen in heeft, iemand waar hij een goede band mee heeft of had, iemand uit 'het netwerk' bv. een leerkracht waar een 'klik' mee was, de coach van de voetbalploeg die hij in vertrouwen nam, de leider in de jeugdbeweging, zijn tante, een vroegere oppas, een vroegere begeleider, ... De vertrouwensband primeert hierbij.

Een spontane 'steunfiguur' kan ook evolueren naar een 'officiële' vertrouwenspersoon, tenminste als die voldoet aan de vier gestelde voorwaarden.

Ook een jeugdadvocaat kan optreden als vertrouwenspersoon. Hierbij verleent hij dan meer dan louter juridische bijstand, gezien hij ook kan optreden in alle contacten in de jeugdhulpverlening. Ook in deze situatie geldt de voorwaarde dat het kind of de jongere zijn advocaat ondubbelzinnig aanduidt als zijn vertrouwenspersoon in de jeugdhulp. Het kind of de jongere kan ook naast zijn advocaat nog een vertrouwenspersoon in de jeugdhulp aanduiden.

In een aantal situaties is het echter heel moeilijk voor een kind of jongere om zelf iemand te vinden. Om het recht op bijstand ten volle te garanderen biedt LUS vzw¹² ondersteuning aan kinderen en jongeren die zelf geen vertrouwenspersoon vinden of kunnen aanspreken (bv. omdat ze weinig netwerk hebben of geen beroep willen doen op hun eigen netwerk). Dit aanbod geldt ook voor minderjarigen die zelf geen vertrouwenspersoon kunnen aanduiden (punt 5), en gebeurt dan op vraag van een voorziening (de directeur of gemandateerd personeelslid) of een medewerker van de toegangspoort.

LUS vzw gaat samen met het kind of de jongere op zoek naar iemand die deze rol vanuit een vrijwillig engagement kan en wil opnemen.

7. WAT KAN EEN HULPVERLENER DOEN?

Van hulpverleners wordt verwacht dat ze toewerken naar een optimale ondersteuning van kinderen, jongeren en ouders in de jeugdhulp. De mogelijkheid bieden om een steunfiguur of vertrouwenspersoon mee te brengen, en dit ook te stimuleren vormt hier een onderdeel van. In elk geval moeten hulpverleners kinderen, jongeren en ouders informeren over het recht van kinderen en jongeren op bijstand door een vertrouwenspersoon en over de mogelijkheden die een vertrouwenspersoon hem kan bieden¹³. Gezien de mogelijkheden die een vertrouwenspersoon

¹² Dit gebeurt in het kader van een proefproject. LUS vzw krijgt een bijkomende subsidie om deze opdracht uit te voeren. Indien de vraag gesteld wordt door de minderjarige zelf, zal LUS hier op ingaan. Indien een hulpverlener contact opneemt, zal LUS in eerste instantie nagaan of de hulpverlening zelf al stappen gezet heeft om met de minderjarige in het netwerk aan de slag te gaan/op zoek te gaan. Meer informatie op mijnvertrouwenspersoon.be en <http://lusvzw.be/nieuws/project-vertrouwenspersonen>

¹³ Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de integrale jeugdhulp van 21 februari 2014, art. 76

biedt, is het belangrijk kinderen en jongeren proactief, begrijpelijk en op regelmatige tijdstippen hierover te informeren en het bij voorkeur ook te hebben over de verschillen tussen een steunfiguur en een vertrouwenspersoon. Wacht hier niet mee tot er sprake is van conflicten, maar grijp specifieke momenten aan om er regelmatig over in gesprek te gaan. Dit kan bijvoorbeeld bij het samen bespreken van zijn behandelingsplan of evolutieverslag. Bouw hier eventueel een systematiek rond in.

Als hulpverlener kun je kinderen en jongeren ondersteunen in het vinden van een vertrouwenspersoon. Het kan wel wat vragen om iemand te vinden die als vertrouwenspersoon wil optreden. Ondersteuning kan gebeuren door met het kind of de jongere te kijken wie voor hem belangrijk is, door zijn netwerk te helpen bekijken, het huidige en dat van het verleden, door te observeren wie hem 'goed doet', door te bespreken wat hij belangrijk vindt, ... Sommige kinderen en jongeren hebben op het eerste zicht heel weinig netwerk. Geloof in de kracht van het netwerk van kinderen en jongeren maar ook de vaardigheid om een breder netwerk aan te spreken, spelen dan mee. Er zijn intussen organisaties die een coachende rol opnemen om dat netwerkgericht denken en werken te versterken, denk maar aan Eigen Kracht Conferentie¹⁴, LUS¹⁵, Diensten Ondersteuningsplan, Burgers aan Zet ... en andere initiatieven die het betrekken van netwerk en samenleving in de hulpverlening hoog in het vaandel dragen.

Je kunt een kind of jongere ook helpen voorbereiden hoe hij aan iemand kan vragen om zijn vertrouwenspersoon te worden. Soms vragen jongeren nogal letterlijk dat ze op zoek zijn naar 'iemand die er altijd voor hen is'. Dat kan mensen afschrikken. Door het realistischer te verwoorden, maximaliseer je kansen om een vertrouwenspersoon te vinden.

Residentiële voorzieningen kunnen bovendien kansen creëren voor kinderen en jongeren om mogelijke steunfiguren en vertrouwenspersonen te leren kennen: door kinderen te laten deelnemen aan activiteiten buitenshuis, door vrijwilligers in te zetten in de werking van de organisatie, door contact mogelijk te maken met jongeren met jeugdhulpervaring, ...

En uiteraard is het de taak van de hulpverlener om de vertrouwenspersoon in zijn rol en positie te erkennen, door hem bij de hulpverlening te betrekken, door hem vlot zijn mandaat te laten opnemen, door hem, in afspraak met de jongere, toegang te verlenen tot de gegevens van de jongere, door bij het organiseren van cliëntoverleg rekening te houden met de werkagenda van de vertrouwenspersoon, ...

Hulpverleners/voorzieningen kunnen vertrouwenspersonen ondersteunen door de nodige informatie te geven, door goed uitleg te geven over rol en mandaat en vertrouwenspersonen ook te erkennen in die rol en mandaat. Interessant is om te bekijken of iemand van de staf of iemand in een begeleidingsfunctie klankbord kan zijn voor de vertrouwenspersoon. Maar ook inhoudelijke waardering is belangrijk. Uitspraken als: 'je beseft niet hoe belangrijk je bent voor de jongere', of 'bedankt voor wat je doet voor dit kind' werken zeer ondersteunend.

En een hulpverlener is natuurlijk maar één schakel binnen de organisatie. Het is belangrijk dat jeugdhulpvoorzieningen en -organisaties een beleid voeren dat hulpverleners ondersteunt in het opnemen van deze taken, zijn eigen hulpverleners goed informeert en een klankbord biedt bij vragen.

¹⁴ <http://www.eigen-kracht.be/>

¹⁵ <http://lusvzw.be/>

8. ONDERSTEUNING VAN VERTROUWENSPERSONEN

De verwachtingen van kinderen en jongeren ten aanzien van een vertrouwenspersoon kunnen nogal verschillen. Als persoon die dit als vrijwillig engagement opneemt, is het niet altijd evident om deze taken zelfstandig op te nemen of onmiddellijk over de vaardigheden en de kennis te beschikken om dit goed te doen. Soms is een vertrouwenspersoon ook betrokken in situaties die emotioneel zwaar om dragen zijn. Hulpverleners en voorzieningen kunnen een vertrouwenspersoon hierin ondersteunen. Maar dat zal niet altijd voldoende zijn.

Momenteel is er een webpagina met algemene informatie voor vertrouwenspersonen beschikbaar. <http://www.jeugdhulp.be/mijn-jeugdhulp/jongere-ouders/vertrouwenspersoon/informatie-vertrouwenspersoon>. Via de helpdesk kunnen vertrouwenspersonen hier al terecht met juridische vragen, zoals 'Als mijn minderjarige vraagt om mee toegang in zijn dossier op te nemen, tot welke delen heb ik dan toegang?', 'Wat houdt mijn geheimhoudingsplicht als vertrouwenspersoon in?', ...

Deze informatie biedt echter nog te weinig ondersteuning. Daarom biedt LUS vzw nu ook een vormings- en intervisieaanbod voor vertrouwenspersonen aan. Informatie hierover met concrete data op <https://www.lusvzw.be>

9. OOK EEN VERTROUWENSPERSOON VOOR OUDERS EN OPVOEDINGSVERANTWOORDELIJKEN

Ook voor ouders en opvoedingsverantwoordelijken is het belangrijk dat ze zich zo goed mogelijk ondersteund voelen binnen het hulpverleningsproces van of ter ondersteuning van hun kind. Daarom is er nu ook een recht op bijstand ingeschreven voor ouders en opvoedingsverantwoordelijken.

Artikel 2/1. van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp bepaalt:

'De ouder van de minderjarige en, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijke hebben het recht om zich in alle contacten met de jeugdhulp en met de sociale dienst, te laten bijstaan door een persoon die aan de volgende voorwaarden voldoet :

1° meerderjarig zijn;

2° niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening die voor de minderjarige georganiseerd wordt;

3° op ondubbelzinnige wijze door de ouder en, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijke aangewezen zijn;

4° beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 als vermeld in artikel 596, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, omvat;

5° verschillen van de vertrouwenspersoon van de minderjarige, vermeld in artikel 24 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.

De vertrouwenspersoon die de ouder en, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijke bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.'

De vertrouwenspersoon van de ouder of opvoedingsverantwoordelijke kan deze bijstaan in elk contact in de jeugdhulp. Deze vertrouwenspersoon heeft echter niet het uitgebreide mandaat in de jeugdhulp gekregen als de vertrouwenspersoon voor kinderen en jongeren.

Deze vertrouwenspersoon is ook gehouden aan de geheimhoudingsplicht.

En ook hier geldt: als een steunfiguur niet aan alle voorwaarden beantwoordt om als officiële vertrouwenspersoon op te treden, hoeven hulpverleners die niet noodzakelijk te weigeren. Ze moeten wel rekening houden met dezelfde beperkingen als bij steunfiguren van kinderen en jongeren (zie punt 4).

Meer informatie over het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon op [rechtspositie.be/recht op bijstand](https://rechtspositie.be/recht-op-bijstand). Hier zijn ook heel wat concrete vragen en antwoorden (FAQ) opgenomen met betrekking tot dit thema.

Bijlage bij 'richtinggevend kader over het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon in de integrale jeugdhulp' – Het regelgevend kader mbt het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon

Het regelgevend kader wordt gevormd door:

Het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht van 7 mei 2004

Artikel 3

§ 1. Onverminderd de wetgeving betreffende de rechten van de patiënt en behoudens afwijkingen waarin dit decreet voorziet, regelt dit decreet de rechten van minderjarigen in alle contacten met de jeugdhulp, de diensten die op grond van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht door de gemeenschap worden georganiseerd of beantwoorden aan de door de gemeenschap gestelde voorwaarden, de gemeenschapsinstelling en de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening.

Artikel 8 tot en met 10 zijn niet van toepassing wanneer dit decreet toegepast wordt binnen het kader van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht.

Het is van toepassing vanaf het eerste contact, ongeacht op welke wijze en door wie dit contact geïnitieerd wordt.

§ 1/1. De rechten, vermeld in dit decreet, zijn van toepassing op meerderjarigen ten aanzien van wie jeugdhulpverlening wordt georganiseerd en meerderjarigen ten aanzien van wie een reactie loopt in het kader van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met uitzondering van artikel 4, artikel 11, § 2, artikel 22, § 2, 3°, en § 5, en artikel 24, § 2.

...

Artikel 24

§ 1. De minderjarige heeft het recht om zich in alle contacten en in de uitoefening van zijn rechten, opgesomd in dit decreet, te laten bijstaan door een persoon die aan de volgende voorwaarden voldoet:

1° meerderjarig zijn;

2° niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd ten behoeve van de minderjarige;

3° op ondubbelzinnige wijze door de minderjarige aangewezen zijn;

4° beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 omvat.

De persoon die de minderjarige bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.

§ 2. Als de minderjarige niet in staat is om zelf een persoon als bedoeld in § 1, aan te wijzen en als de minderjarige en zijn ouders tegenstrijdige belangen hebben, kan de jeugdhulpvoorziening of de toegangspoort voor hem een persoon aanwijzen die beantwoordt aan de bepalingen van §

1, eerste lid, 1° en 2°. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels voor de aanwijzing van die persoon. Het tweede lid van § 1 is op die persoon van toepassing.

Het voorgaande lid is van overeenkomstige toepassing als de minderjarige en zijn opvoedingsverantwoordelijke tegenstrijdige belangen hebben en niemand het ouderlijk gezag over de minderjarige uitoefent.

Artikel 22

§ 2. De minderjarige heeft recht op toegang tot de gegevens die hem betreffen.
Het toegangsrecht geldt niet voor de volgende gegevens:

...

3° de gegevens waarover de minderjarige, met toepassing van artikel 11, § 2, niet werd geïnformeerd. De persoon, bedoeld in artikel 24, heeft wel recht op toegang tot deze gegevens.

§ 5. Deze paragraaf is van toepassing als de minderjarige, met toepassing van artikel 4, § 2, het recht op toegang niet zelfstandig kan uitoefenen.

Het recht op toegang wordt uitgeoefend door de ouders.

De ouder kan zich niet beroepen op de toepassing van § 4 wat betreft de contextuele gegevens die het kind en een ander persoon dan de ouder zelf betreffen.

Hij heeft geen toegang tot de gegevens, bedoeld in artikel 23.

Ingeval er tegenstrijdige belangen zijn met de ouders of als die het toegangsrecht niet uitoefenen, kan het toegangsrecht van de minderjarige worden uitgeoefend door de persoon, bedoeld in artikel 24.

Alle andere artikelen die de rechten van de minderjarige omschrijven. De vertrouwenspersoon kan namelijk de minderjarige bijstaan in de uitoefening van zijn rechten.

Het Besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 2012 dat uitvoering geeft aan art 24 § 2 DRM

Het Besluit van de Vlaamse Regering (BVR) van 20 april 2012 betreffende de aanwijzing van een persoon die de minderjarige bijstaat bij de uitoefening van zijn rechten in de integrale jeugdhulp wanneer de minderjarige en zijn ouders tegenstrijdige belangen hebben en de minderjarige niet in staat is om zelf een vertrouwenspersoon aan te wijzen of niemand het ouderlijk gezag uitoefent', bepaalt dat in dergelijke omstandigheden de vertrouwenspersoon kan worden aangeduid door de directeur (of zijn gemandateerde) van een jeugdhulpvoorziening of door het personeelslid van de toegangspoort. Voorwaarde is dat de jeugdhulpvoorziening betrokken is bij de jeugdhulpverlening aan de minderjarige, zonder dat zij noodzakelijk op het ogenblik van de aanwijzing effectief hulp verleent.

Artikel 2

...

De vertrouwenspersoon moet beantwoorden aan de vereisten, vermeld in artikel 24, § 2, van voormeld decreet, en moet de directeur of het personeelslid van de toegangspoort een uittreksel uit het strafregister bezorgen, dat een model 2 omvat.

Artikel 3

§ 1. De directeur of het personeelslid van de toegangspoort, vermeld in artikel 2, wijst de vertrouwenspersoon aan bij een gemotiveerde beslissing.

Hij pleegt vooraf overleg met :

- 1° de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige, naargelang het geval, tenzij ze aan de uitnodiging tot overleg geen gevolg geven;
- 2° ten minste twee jeugdhulpverleners die betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening aan de minderjarige;
- 3° de aan te wijzen persoon.

Hij hoort de minderjarige vooraf, rekening houdend met de mogelijkheden van de minderjarige.

Een modelattest voor aanduiding werd vastgelegd via Ministerieel Besluit.

Het decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 12 juli 2013

Artikel 2/1.

De ouder van de minderjarige en, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijke hebben het recht om zich in alle contacten met de jeugdhulp en met de sociale dienst, te laten bijstaan door een persoon die aan de volgende voorwaarden voldoet :

- 1° meerderjarig zijn;
- 2° niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening die voor de minderjarige georganiseerd wordt;
- 3° op ondubbelzinnige wijze door de ouder en, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijke aangewezen zijn;
- 4° beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 als vermeld in artikel 596, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, omvat;
- 5° verschillen van de vertrouwenspersoon van de minderjarige, vermeld in artikel 24 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.

De vertrouwenspersoon die de ouder en, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijke bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.

Artikel 31

...

§ 2. De vertrouwenspersoon van de minderjarige, vermeld in artikel 24 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, fungeert als vast aanspreekpersoon voor de minderjarige door het hele traject van de jeugdhulpverlening, zolang dat door de minderjarige wenselijk wordt geacht. Hij krijgt het mandaat om op elk ogenblik jeugdhulpaanbieders aan te spreken, de belangen van de minderjarigen te verdedigen, bemiddeling en overleg te initiëren en de situatie te volgen.

De continuïteit van de jeugdhulpverlening wordt bewaakt doordat die persoon telkens vermeld wordt bij en op de hoogte gebracht wordt van beslissingen over de jeugdhulpverlening aan de minderjarige.

De persoon die de minderjarige bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen voor de opdracht en de ondersteuning van de vertrouwenspersoon.

Artikel 45

De jeugdhulp versterkt de participatie in de jeugdhulpverlening van de personen tot wie de jeugdhulp zich richt. Daarvoor :

...

3° brengt de jeugdhulp de vertrouwenspersoon van de minderjarige systematisch op de hoogte en betreft de jeugdhulp de vertrouwenspersoon erbij.

Artikel 7

Met behoud van de toepassing van artikel 72 tot en met 76, waaronder het gezamenlijk en gedeeld beroepsgeheim, zijn alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet, gebonden door de geheimhoudingsplicht met betrekking tot de gegevens waarvan ze bij de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband houden.

...

Artikel 33

§ 1. Er wordt een ondersteuningscentrum Jeugdzorg opgericht. Het ondersteuningscentrum vervult minstens de volgende opdrachten:

...

2° bij een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden of na een kennisgeving door het openbaar ministerie, door de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, zijn vertrouwenspersoon of door een dienstverlener, verontrustende situaties onderzoeken en opvolgen als vermeld in artikel 34, 35, 36, 37, 38 en 41;

...

Artikel 42

§ 1. Tweede lid: De vertrouwenscentra Kindermishandeling vervullen minstens volgende opdrachten:

4° bij een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden of na een kennisgeving door het openbaar ministerie, door de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, zijn vertrouwenspersoon of door een dienstverlener, verontrustende situaties onderzoeken en opvolgen;

...

Het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de integrale jeugdhulp van 21 februari 2014 (28/02/2014- ...)

Artikel 76

De jeugdhulpaanbieders informeren de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken over de mogelijkheid en de modaliteiten om ondersteund te worden door een vertrouwenspersoon als vermeld in artikel 24 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.

Het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht van 15 februari 2019

Artikel 3

§ 3. De minderjarige verdachte en de minderjarige delictpleger genieten de toepasselijke rechtswaarborgen die zijn opgenomen in het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en bijkomende waarborgen die zijn ingebouwd in dit decreet. Op elke actor die betrokken is bij de uitvoering van dit decreet, rust de verplichting om de minderjarige verdachte en delictpleger van deze rechtswaarborgen op een door hem begrijpbare manier tijdig op de hoogte te brengen.